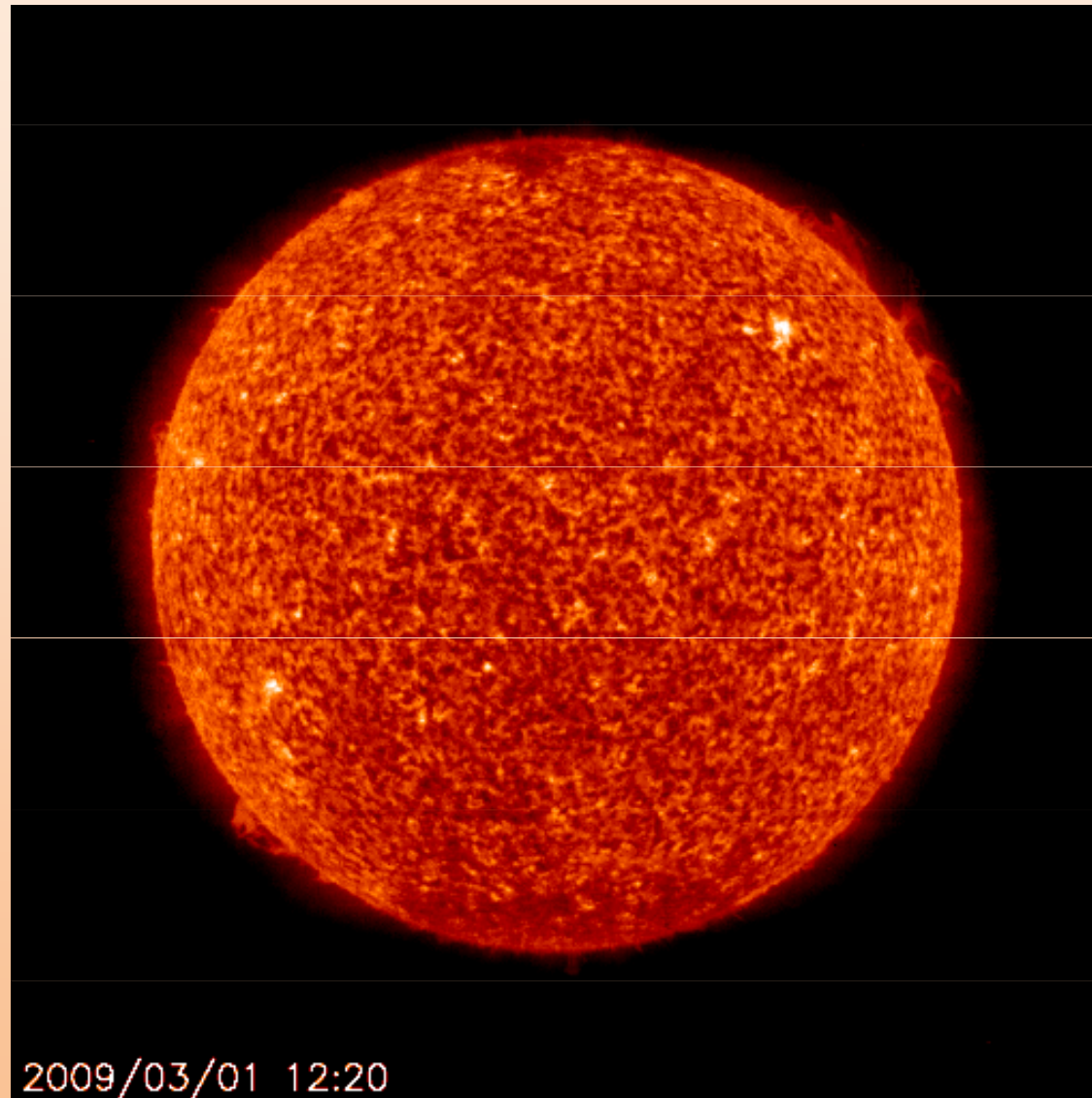
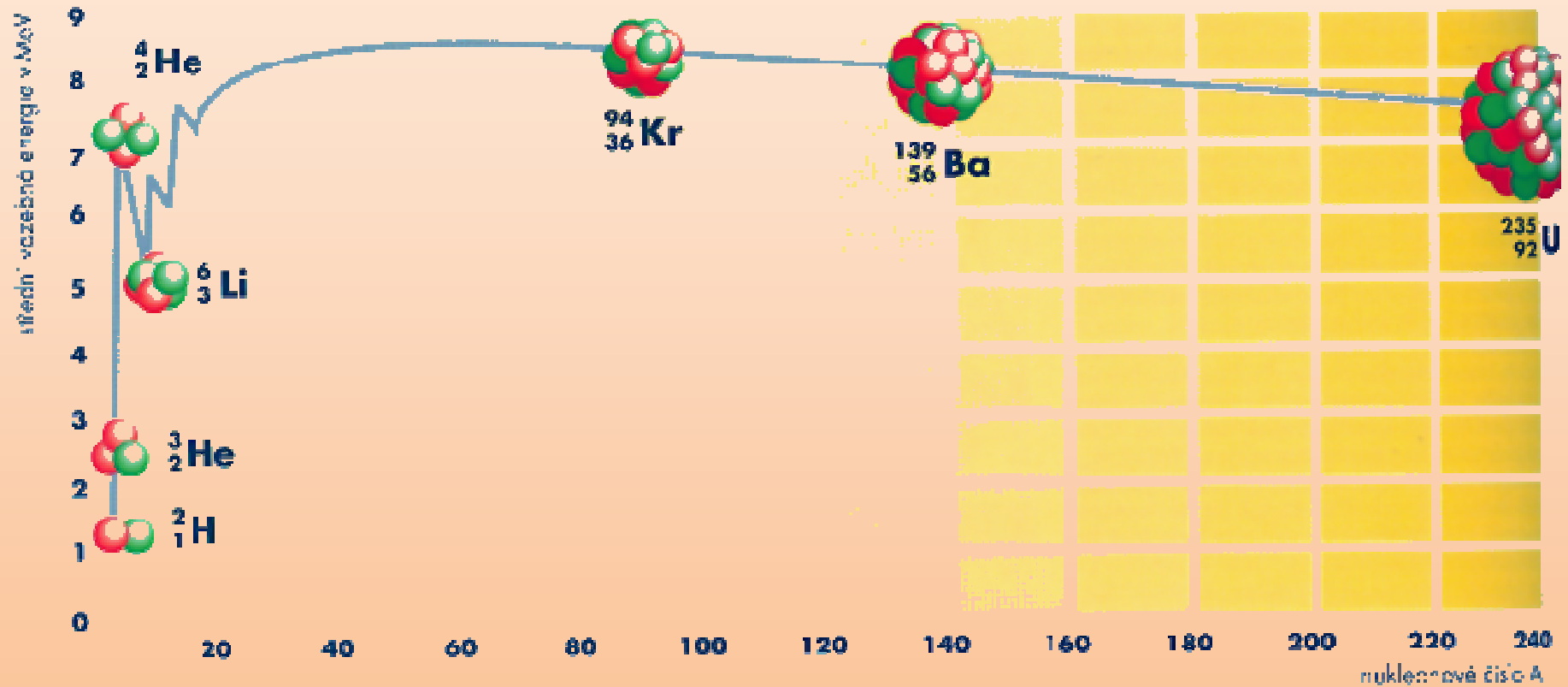

Energetická krize a tokamak ITER

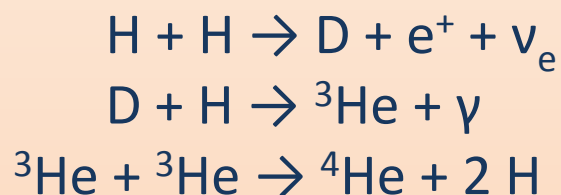
Mgr. Jiří Křivohlávek

Slučování X štěpení

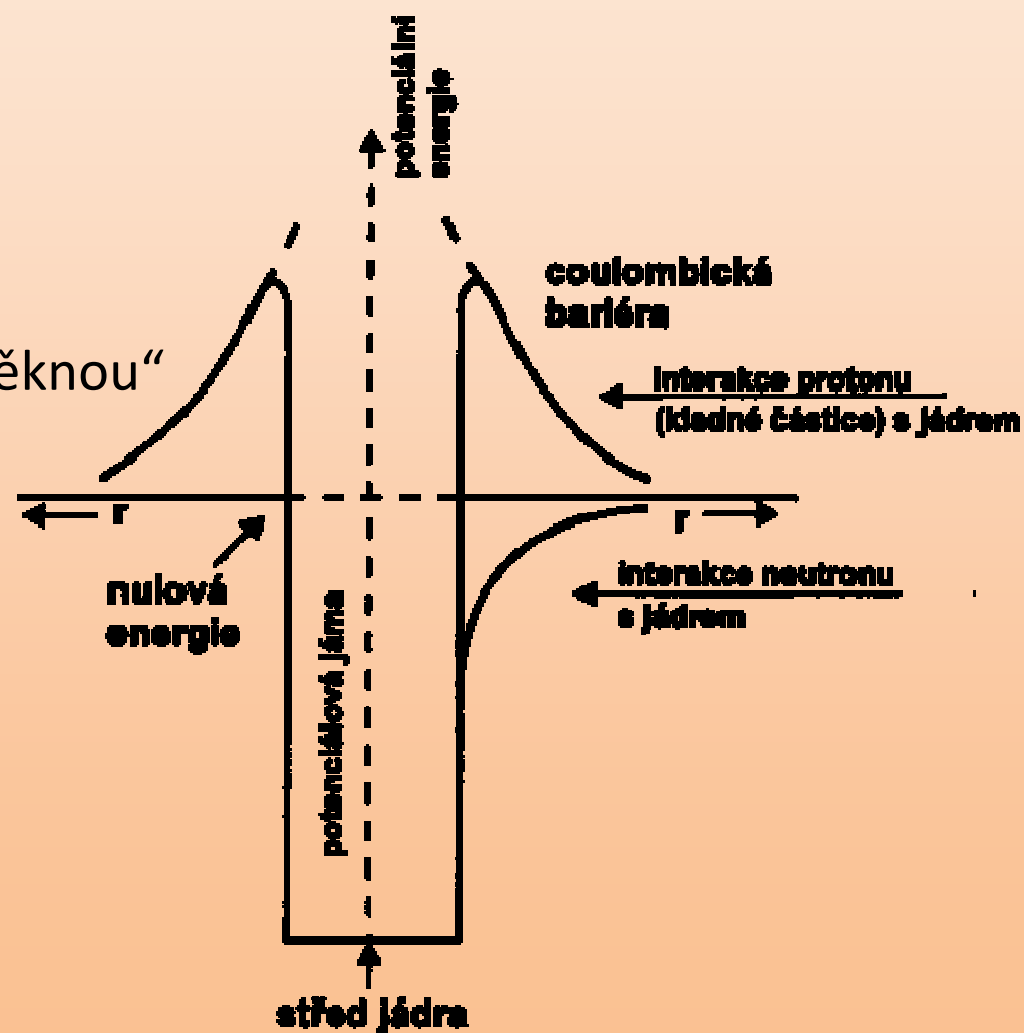

Gráf závislosti střední vazebné energie na nukleonovém čísle A

Nejlepší termonukleární reaktor: SLUNCE

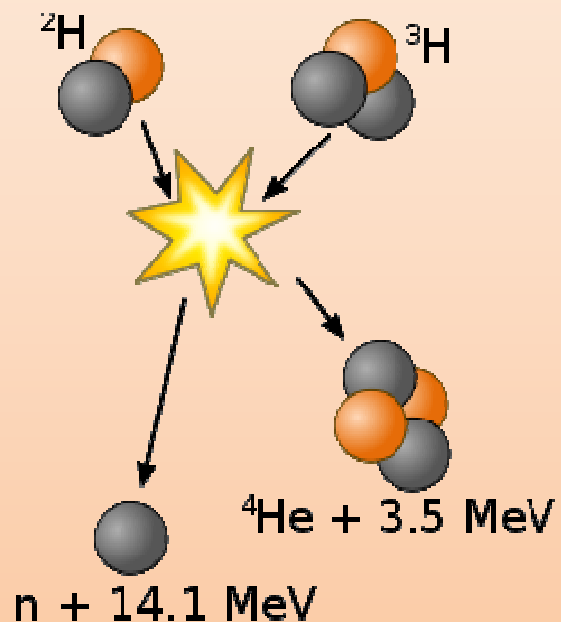

- pozitrony anihilují
- vysoce energetické fotony „měknou“
- foton letí ven 1 Myr
- teplota v jádru cca 15 MK
- v našem těle, $7 \cdot 10^{14}$ n/s
- za život 2 – 3 v těle zaniknou
- odnáší 4 % energie

Na Zemi: TOKAMAK

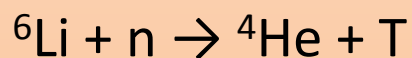
тороидальная камера с магнитными катушками

Navrhl Andrei Sacharov a Igor Tamm
v ústavu I.V. Kurčatova v Moskvě v r. 1950

- nutná teplota až 150 MK
- zásoby D „nevyčerpatelné“
- 1 D na 6500 H

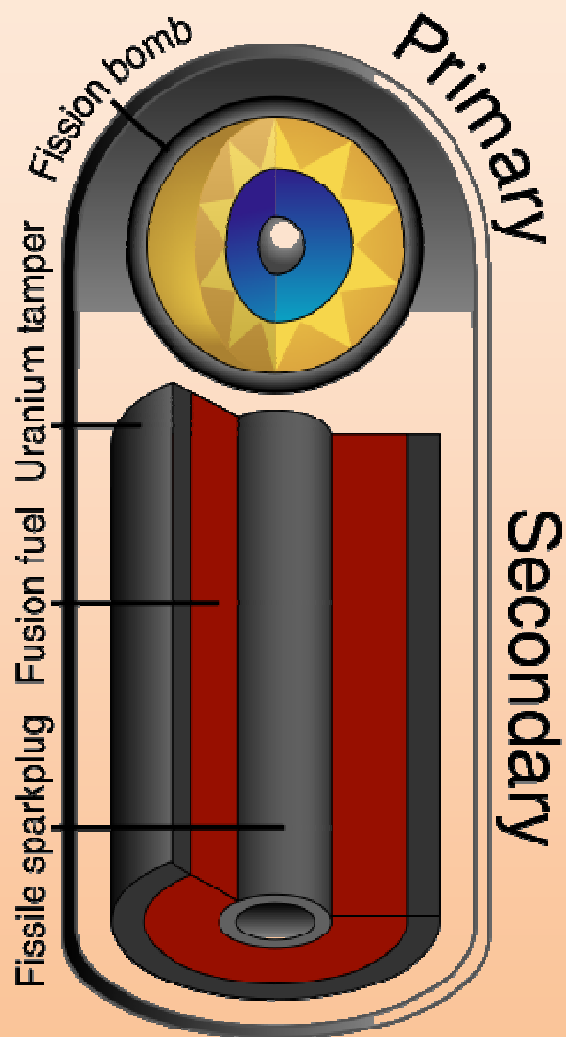
Produkce T:

„Lithium z jedné baterie pro laptop a voda
v jedné vaně vody stačí zásobit
průměrného Evropana po dobu 30ti let!“

- α ohřívá palivo
- γ a n výroba elektřiny

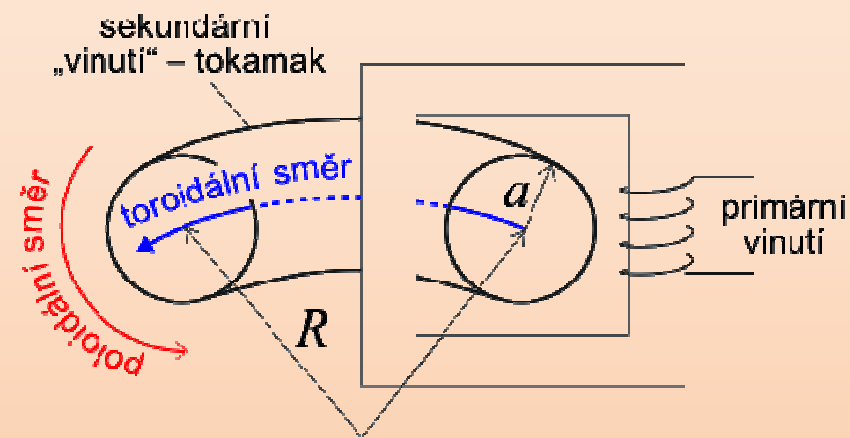
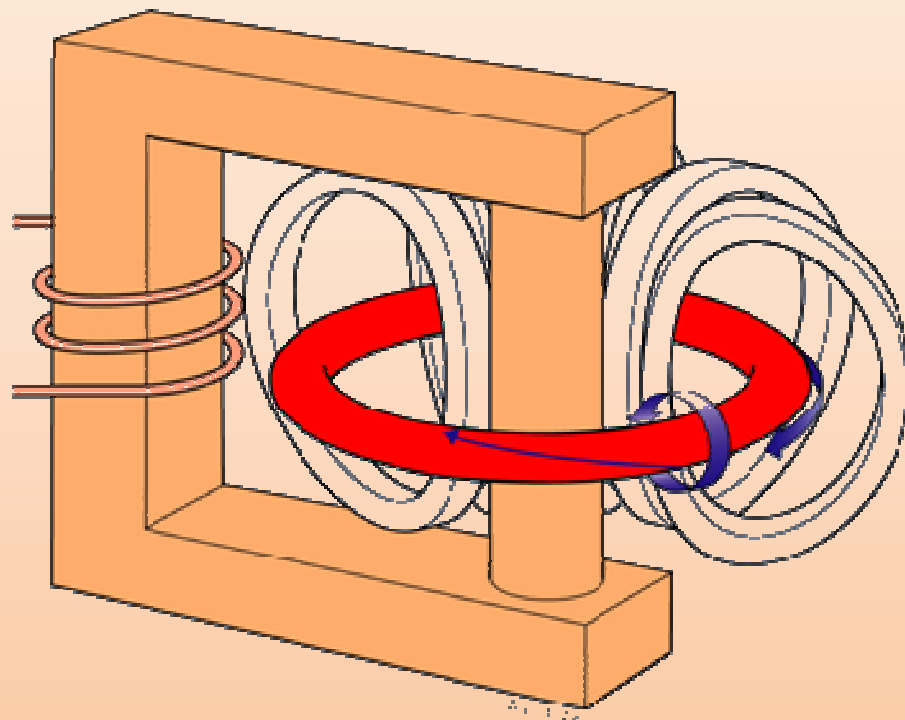
... nebo vodíkové bomby

Царь, 57 Mt, 30. 10. 1961, Новая Земля

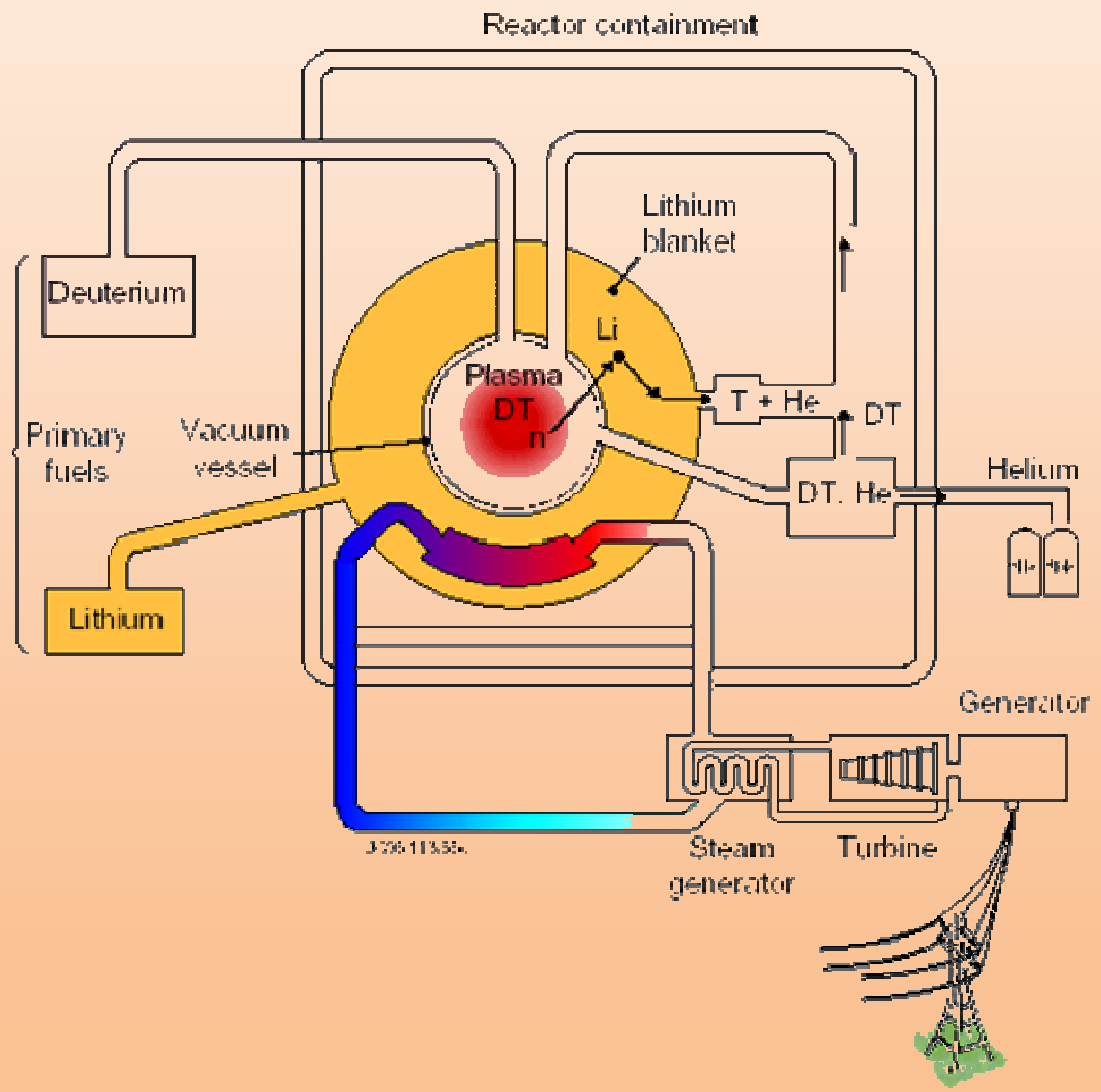
Iniciace: konvenční U či Pu bomba, **palivo:** LiD

Princip TOKAMAKU

- plazma je udržováno uprostřed toroidu magnetickým polem
- plazma tvoří sekundární vinutí transformátoru
- plazma je ohříváno indukčním proudem $P_{oh} = R \cdot I^2$

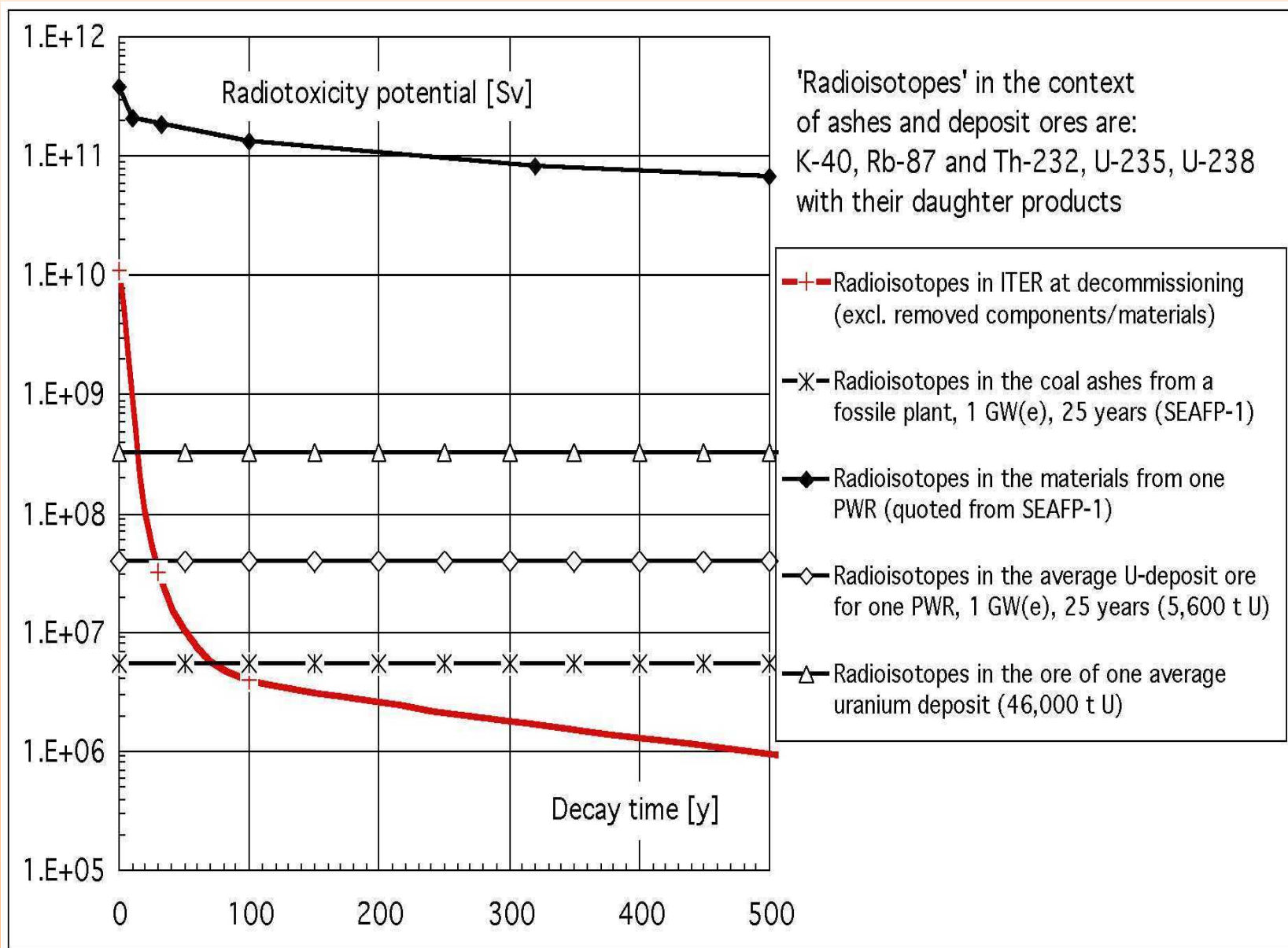
Schéma TN elektrárny

Výhody jaderné fúze

- reaktor je vnitřně **bezpečný**
- minimální množství radioaktivních materiálů (několik kilogramů tritia)
- zásoby paliva (deuterium + lithium) vystačí na **tisíce** let
- palivo je **rovnoměrně rozděleno** po celé zeměkouli
- náklady na dopravu paliva jsou minimální
- deuterium se snadno připraví opakovanou elektrolýzou vody
- produkt fúzní reakce - zcela přátelský k životnímu prostředí
- fúzní elektrárna **neprodukuje** skleníkové plyny
- zbytková radioaktivita – **relativně rychle zmizí**

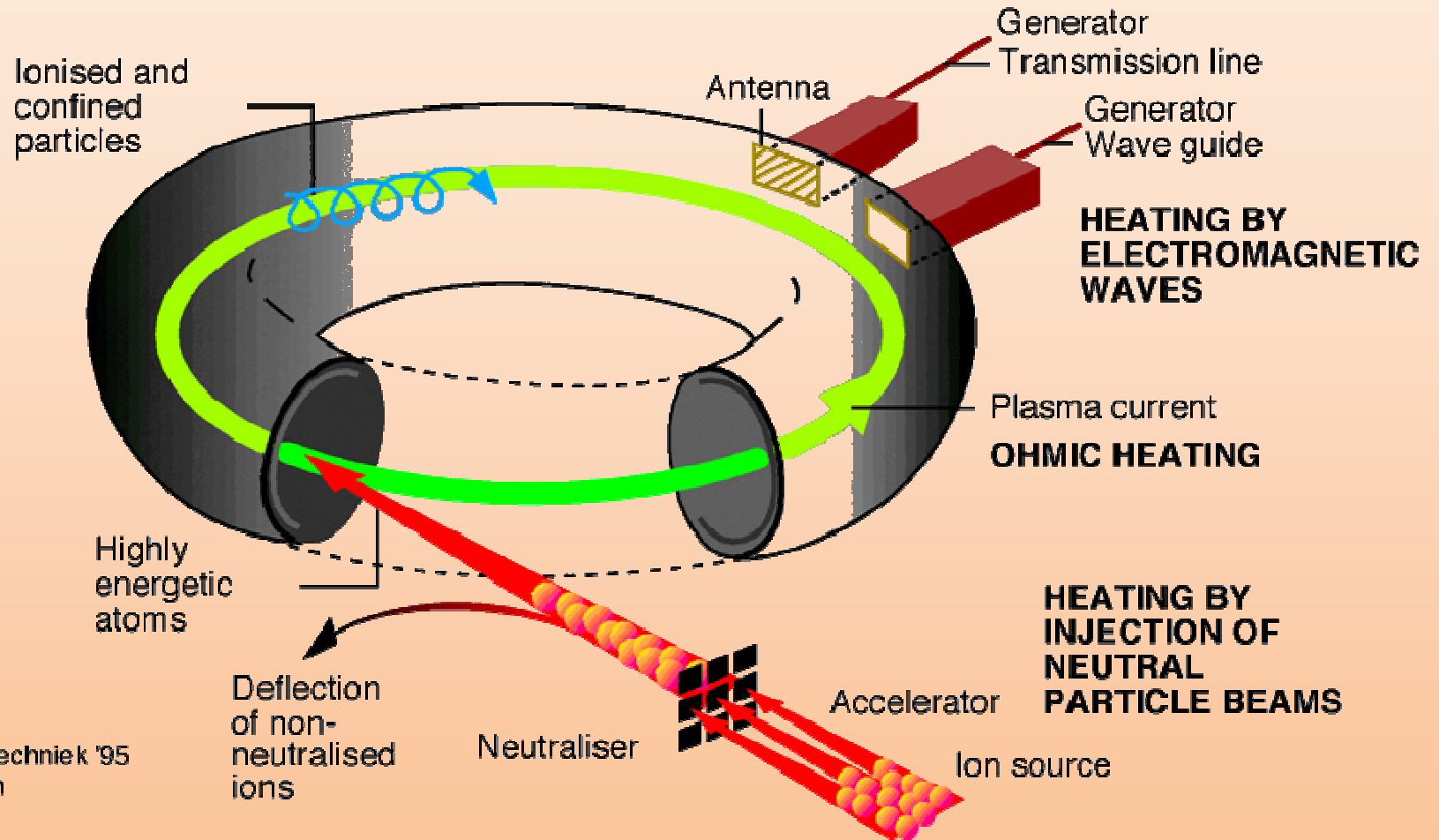

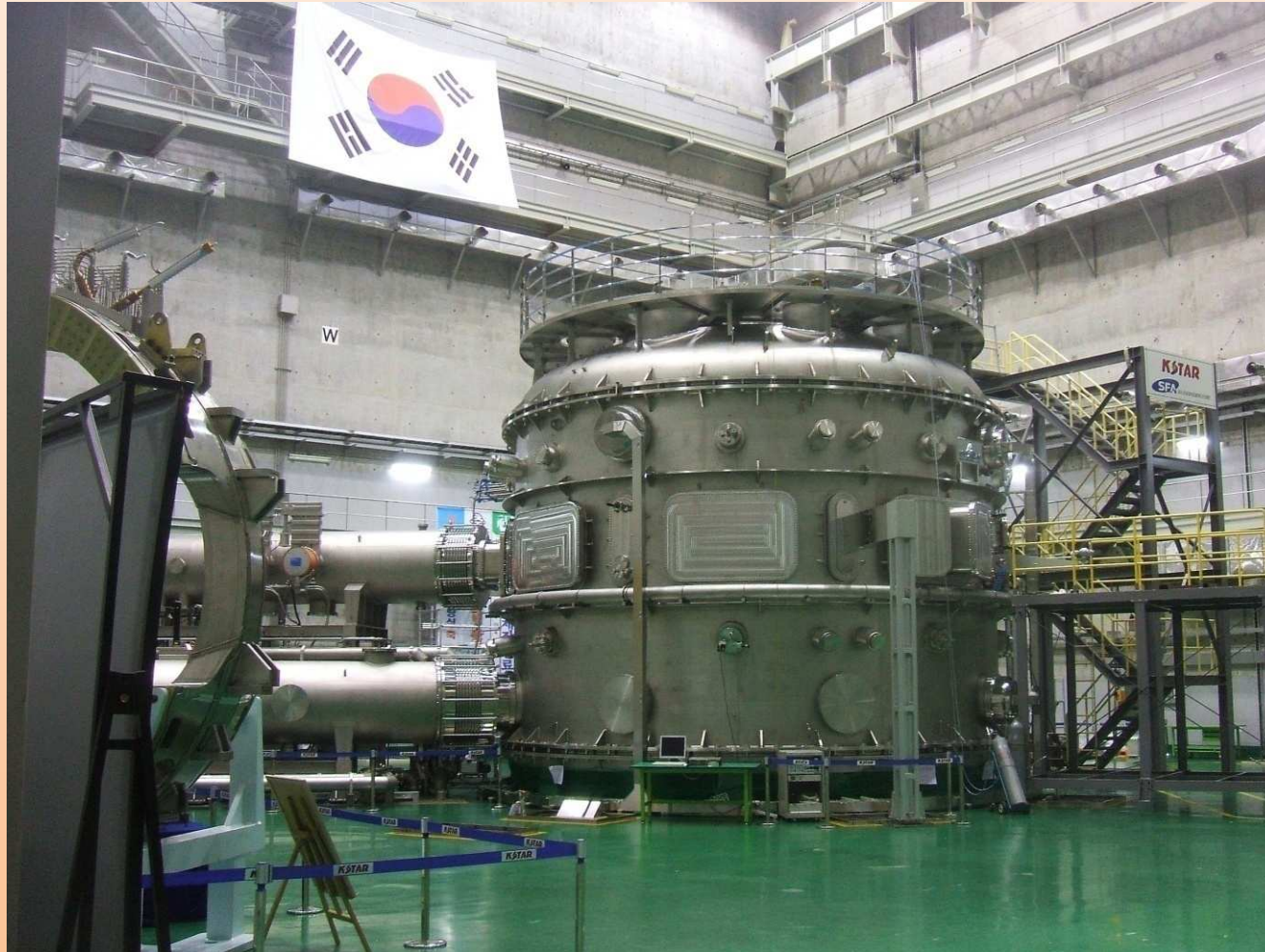
Fyzikální a technologické problémy

- udržení a ohřev plazmatu
- obrovský teplotní gradient $200\ 000\ 000\ ^\circ\text{C}/\text{m}$
- obrovská tepelná a neutronová zátěž vnitřní stěny reaktoru

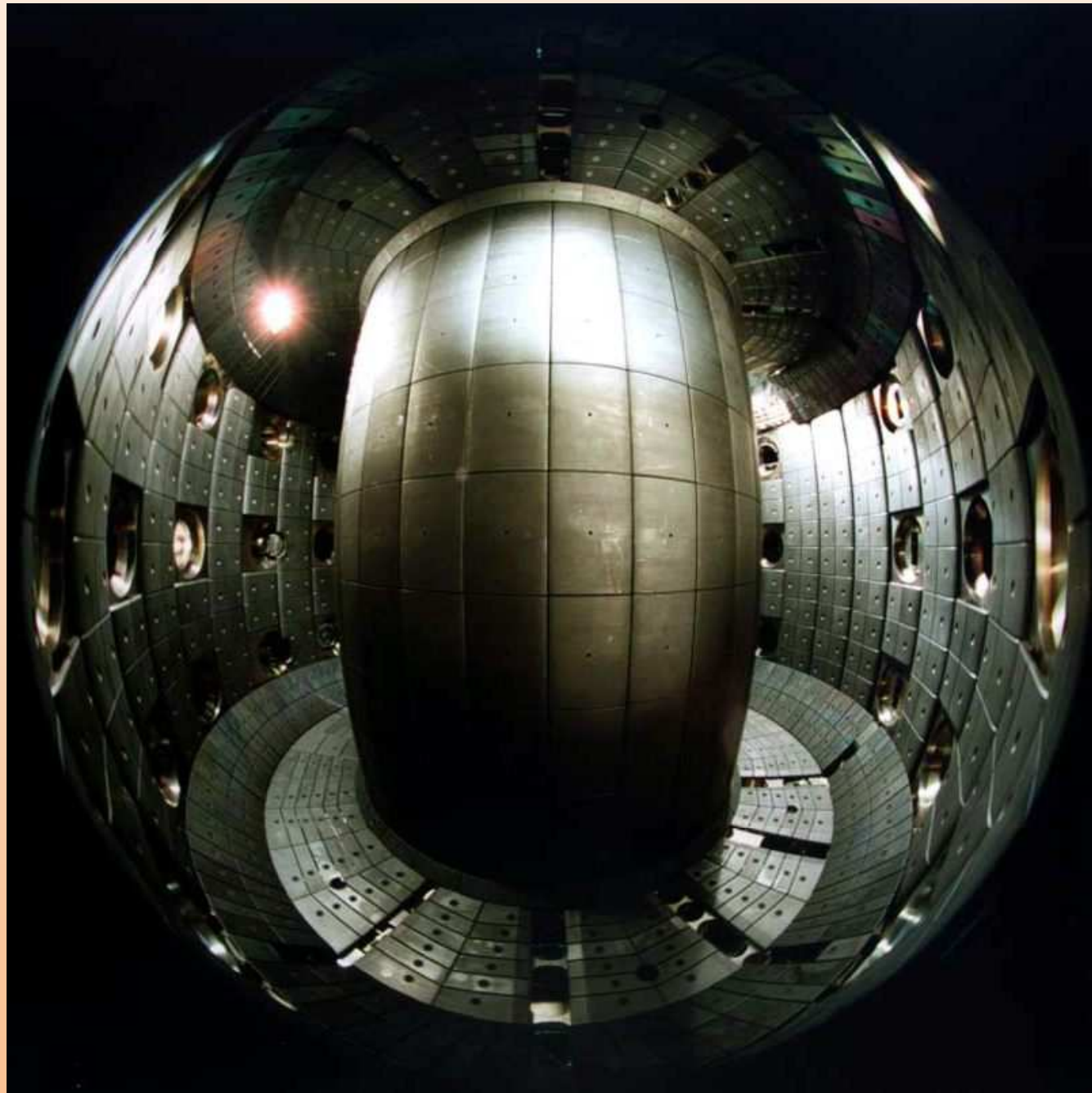
S rostoucí teplotou klesá ohmický odpor a tedy i ohmický příkon!

Dodávání energie plazmě

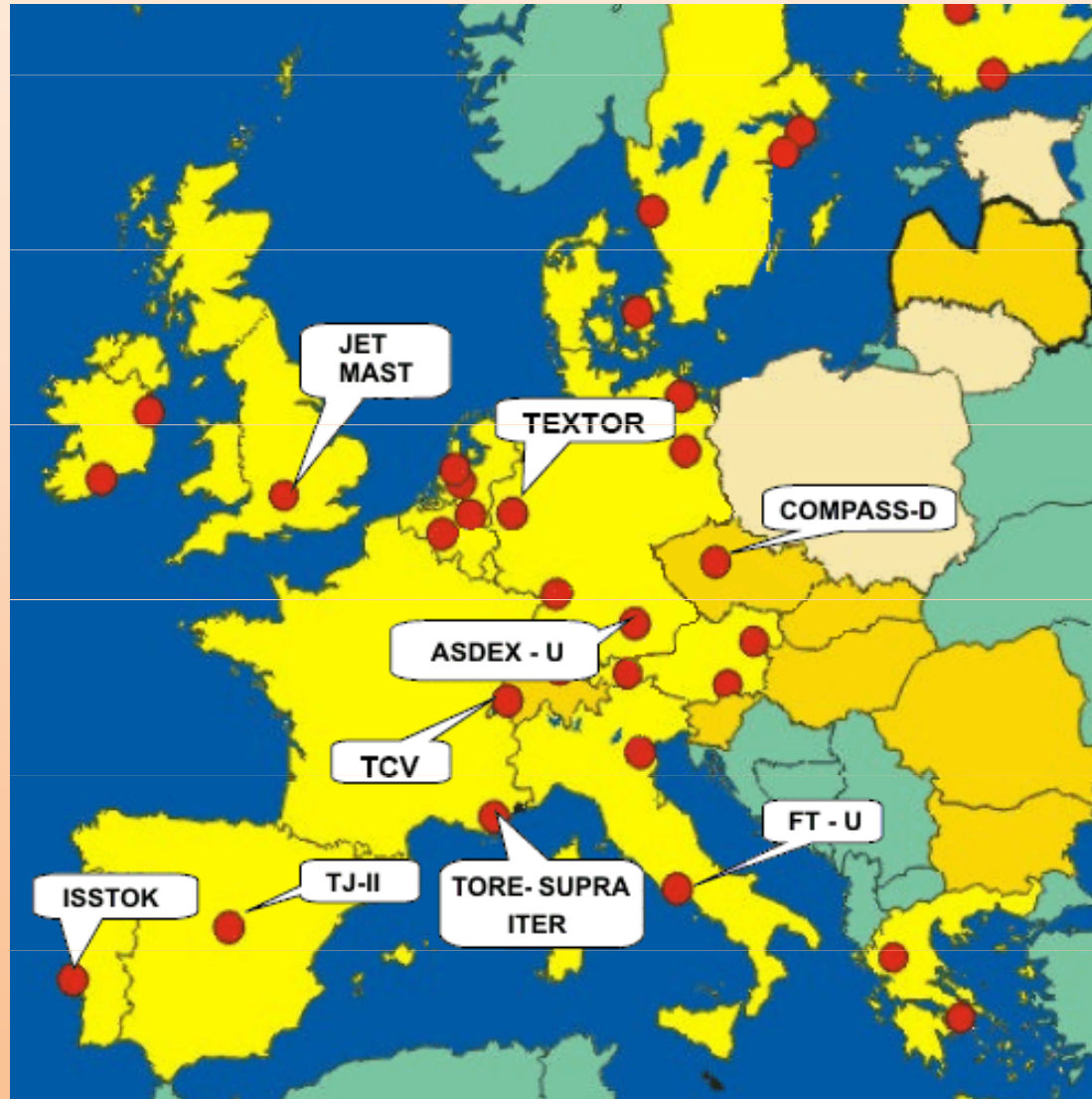
Projet KSTAR (Daejeon, Jižní Korea).

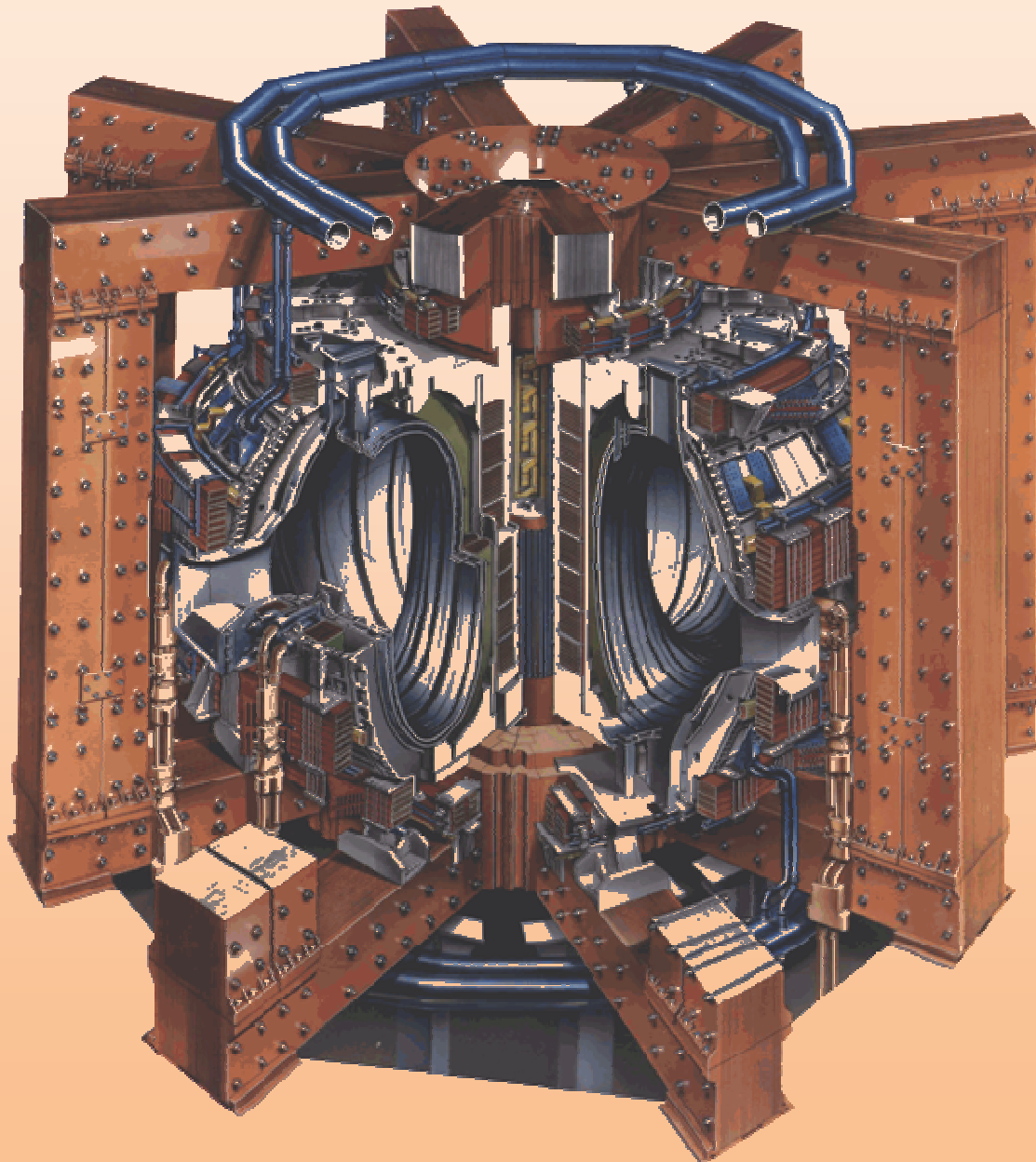
*Tokamak à Configuration Variable (TCV): inner view, with the graphite-clad torus.
Courtesy of CRPP-EPFL, Association Suisse-Euratom*

TOKAMAKy v Evropě

JET (Joint European Torus)

Stavba 1975 - 1983

Provoz do 2014

TOKAMAKy v Česku

CASTOR (Czech Academy of Sciences TORus)

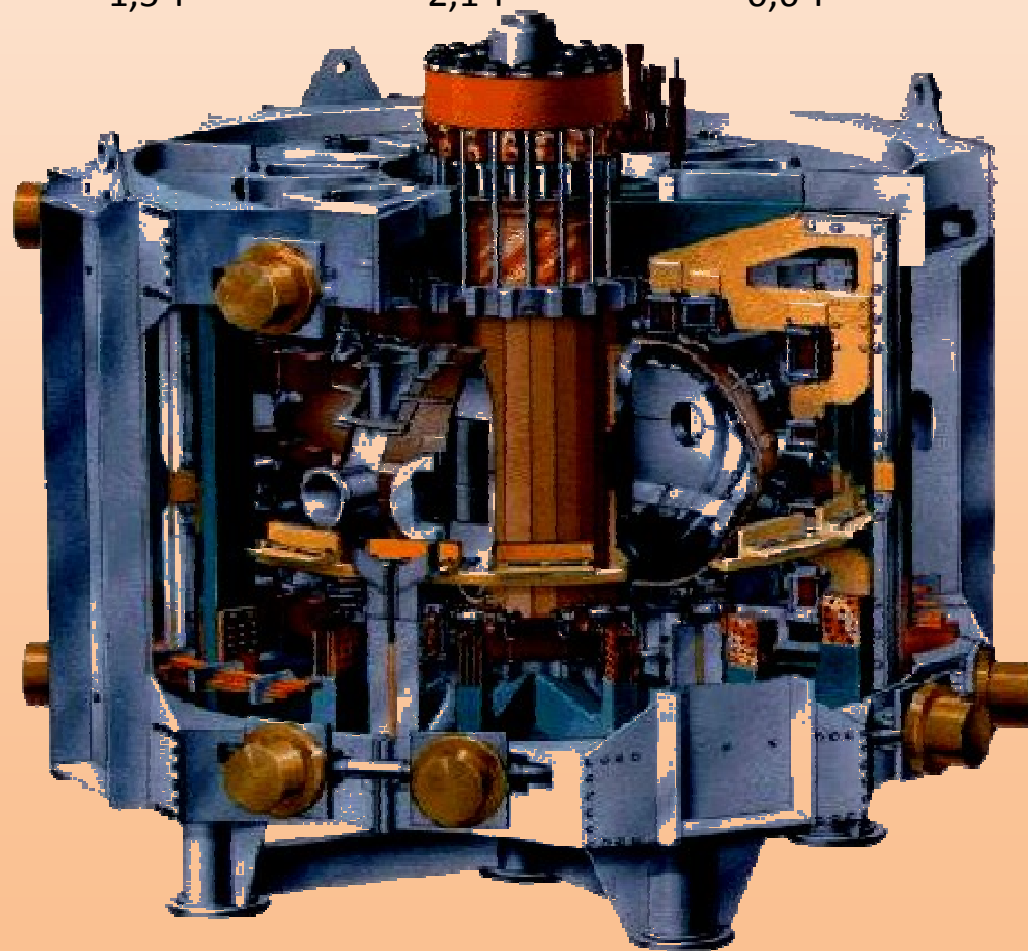
Objem 80 litrů, do konce roku 2006 byl v provozu v Ústavu fyziky plazmatu Akademie věd České republiky, postavený koncem 50. let 20. století v Kurčatovově ústavu v Moskvě a převezený do Československa v roce 1977.

COMPASS (COMPact ASSEMBly)

V roce 2004 byl zdarma nabídnut anglickou agenturou pro atomovou energii UKAEA. V ČR od roku 2008.

Parametr	CASTOR	COMPASS-D	MAST	JET	ITER
Hlavní poloměr R	0,4 m	0,56 m	0,85 m	2,96 m	6,2 m
Vedlejší poloměr a	0,085 m	0,23 až 0,38 m	0,65 m	1,25 m	2 m
Objem plazmatu	0,08 m ³	0,5 m ³	7 m ³	50 m ³	873 m ³
Proud	25 kA	400 kA	2 MA	5 MA	15 MA
Doba udržení	50 ms	2 s	5 s	20 s	400 s
Magnetické pole	1,5 T	2,1 T	0,6 T	3,5 T	5,3 T

TOKAMAK ITER

ITER - International Thermonuclear Experimental Reactor, též latinsky **cesta**.

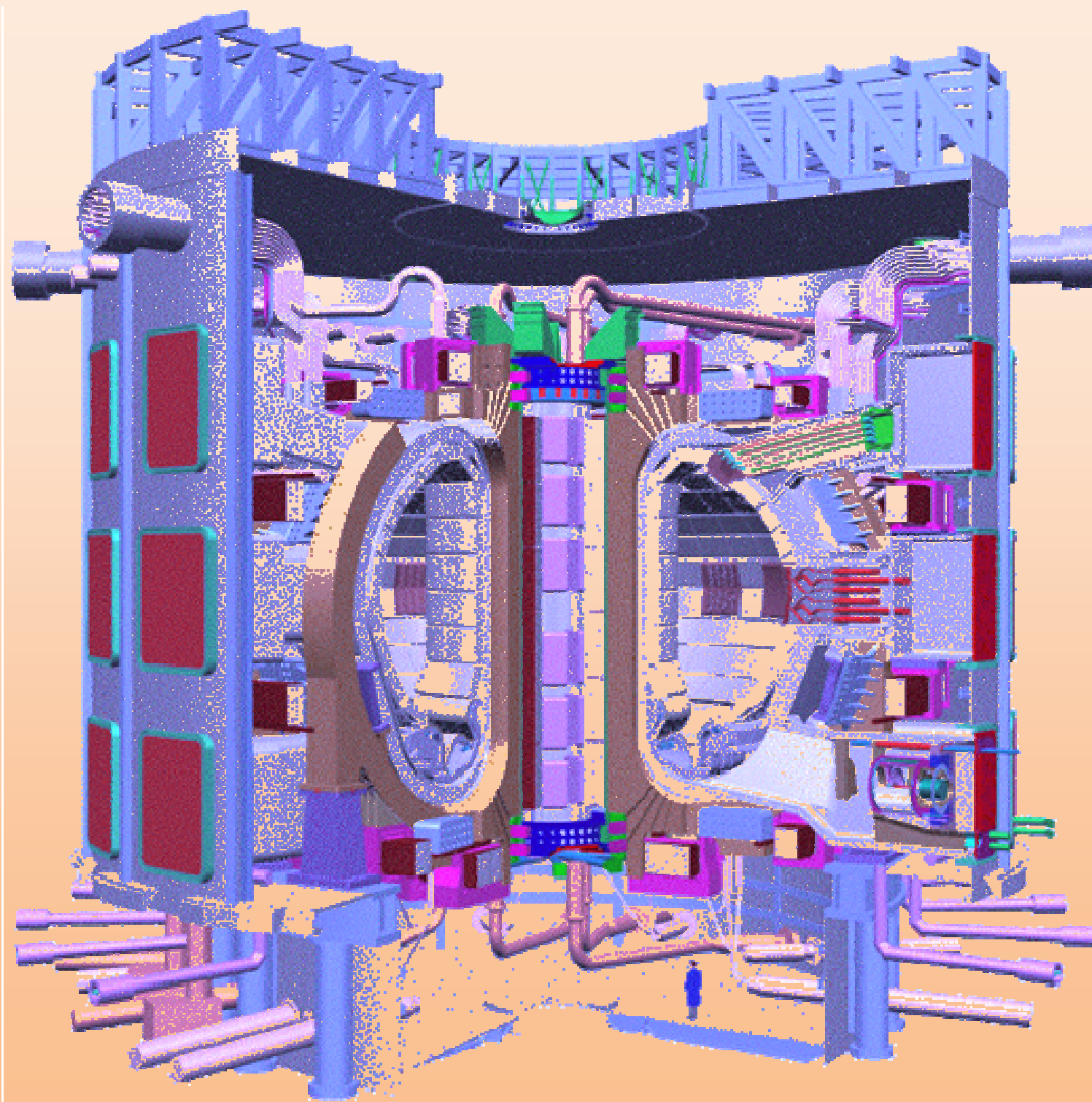
- 2. nejdražší projekt v historii lidstva
- celkový rozpočet projektu je 10 mld. € (polovinu uhradí EU)
- zbytek ostatní účastnické státy: USA, Rusko, Čína, Japonsko, Jižní Korea, Indie
- výkon cca 500 MW

Programový cíl

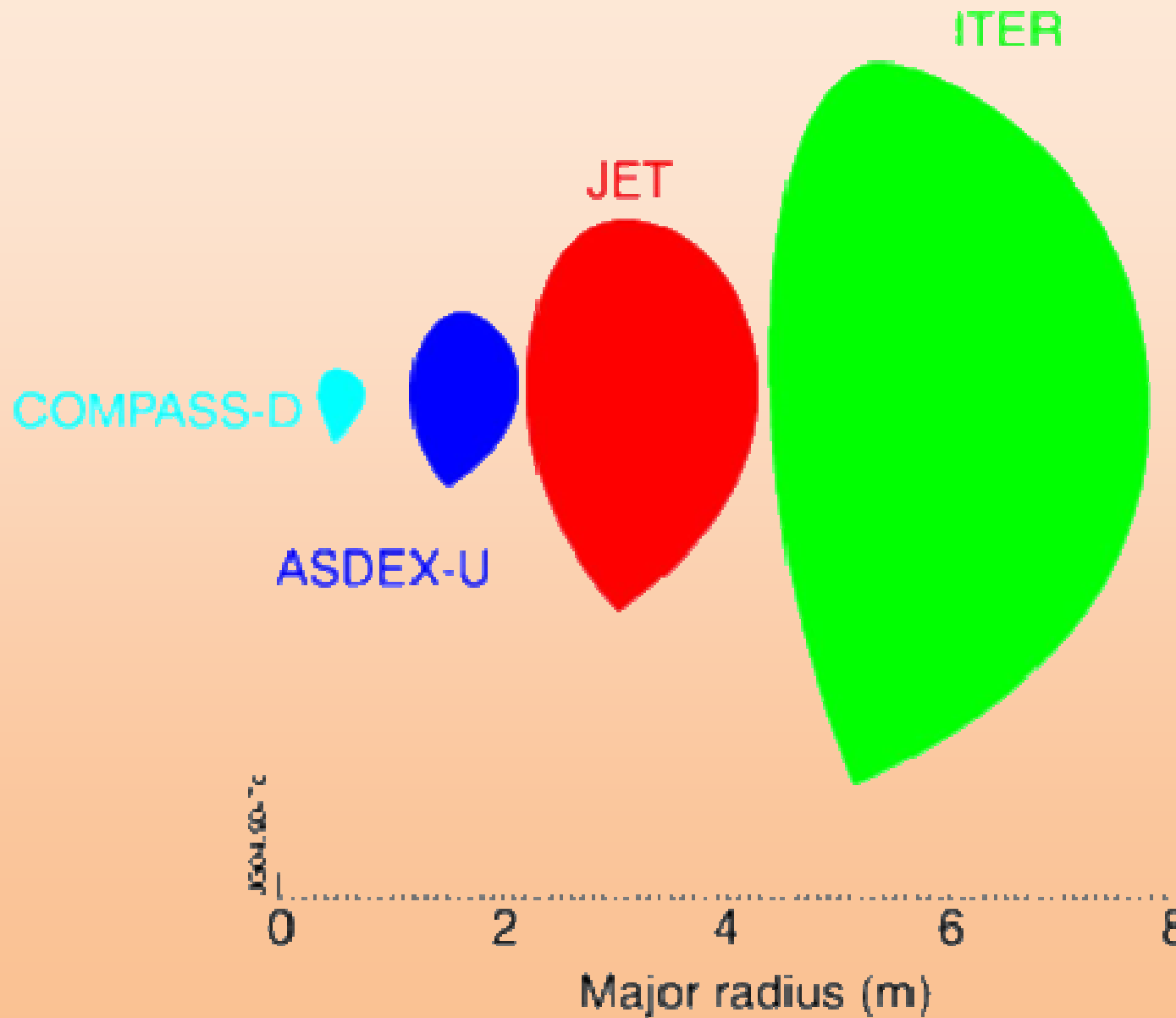
- prokázat vědecké a technologické využití fúzní energie pro mírové účely, tak aby bylo možno zkonstruovat elektrárnu v letech 2030-2050.

Technické cíle

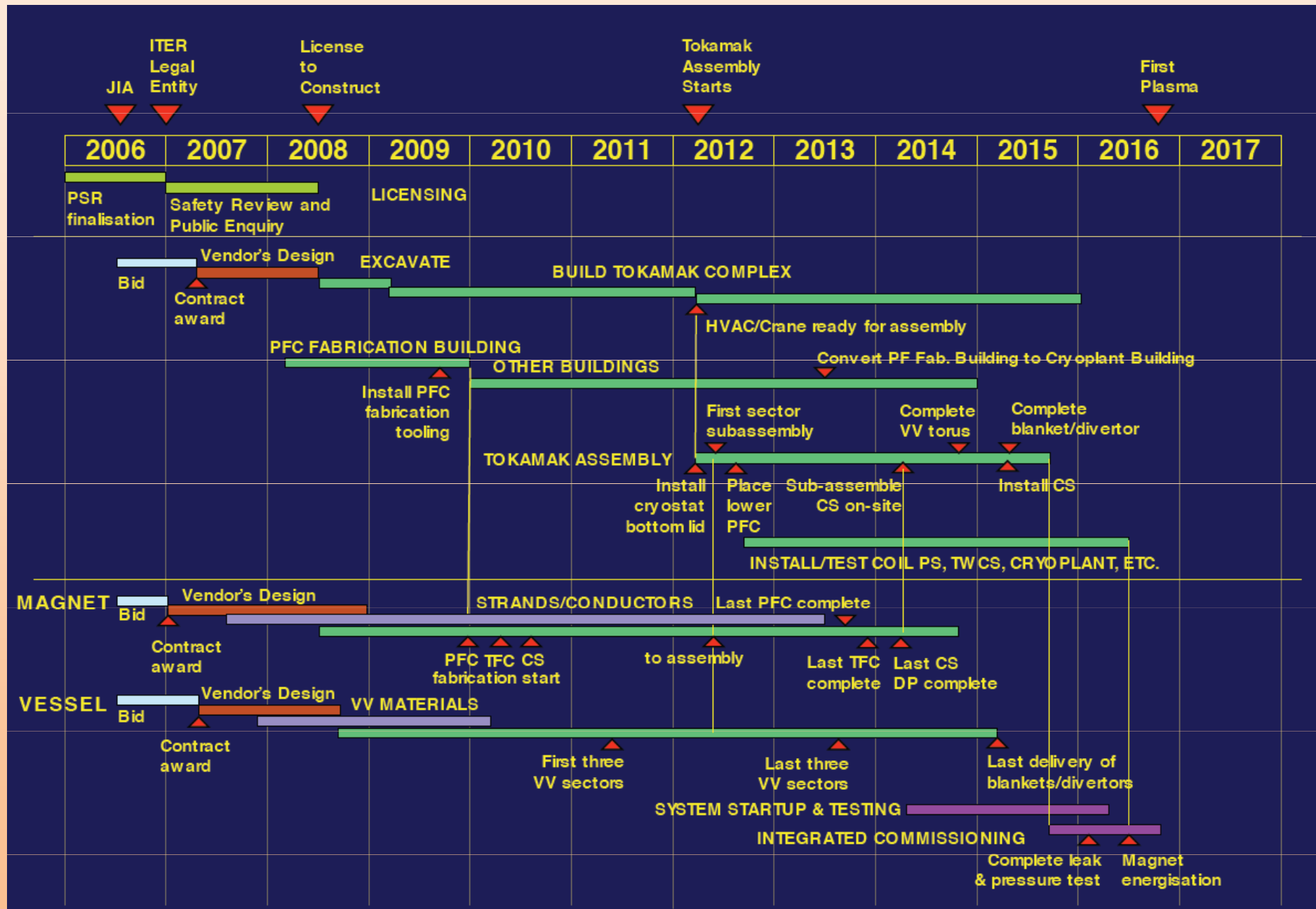
- prokázat vysoký energetický zisk ($Q = 10$) po dobu 400 sek při použití palivové směsi DT
- prokázat energetický zisk ($Q = 5$) v dlouhých pulsech delších než 1000 sek.
- testovat důležité technologie v reaktorových podmínkách
- testovat jednotlivé komponenty při vysokých neutronových tocích
- demonstrovat bezpečnost fúze a její kompatibilitu s životním prostředím

Srovnání parametrů TOKAMAKŮ

Časový plán projektu ITER

Děkuji Vám za pozornost.